

In de ban van het zwijgen

Colofon

ISBN: 978 94 6365 876 8

1e druk 2026

© 2026, Arian Kuil

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Drukwerk: CSL digitaal B.V.

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

In de ban van het zwijgen

Arian Kuil



*We dragen onze geschiedenis en familie als een soort bagage met
ons mee, tot aan het graf.*

(Uit: De Wertheims, Silvia Tennenbaum)

Voor Lukas, Axel en Lieke

Voorwoord

Deze (auto)biografische roman vertelt het levensverhaal van Marie Brozius en haar dochter Nelly. Het is gebaseerd op talloze herinneringen en verhalen van directe verwanten en betrokkenen en diverse openbare bronnen. Daarbij bleken verschillende bronnen dezelfde gebeurtenissen vaak heel anders te hebben ervaren en/of zich te herinneren. Toch is er ook een aantal cruciale gebeurtenissen die het leven van deze twee krachtige vrouwen in hoge mate hebben bepaald.

Ik heb geprobeerd in deze roman zo integer mogelijk de feiten en de onzekerheden daarover te interpreteren. Dat heeft deze mengeling van feiten en fictie opgeleverd. Tijdgeest, sociaal maatschappelijke machtsverhoudingen en de gevolgen van het door omstandigheden gedwongen afstand moeten doen van je kind - voor zowel moeder, kind, als andere direct en indirect betrokkenen - vormen daarbij het belangrijkste thema. Een ervaring die tienduizenden afstandsmoeders en kinderen uit de vorige eeuw met elkaar delen.

Een aantal namen is ter bescherming van de privacy veranderd. Overeenkomsten tussen de romanfiguur Arie in dit verhaal en de auteur berusten niet geheel op toeval.

Marie Brozius (1905 - 1996), moeder van Nelly Brozius (1927 - 2018). Op 70-jarige leeftijd voor het eerst getrouwd met Folkert Krijnen.

Piet Paay (1902 - 1931), vader van Nelly. Nooit getrouwd met Marie.

Cornelia (Nelly) Brozius (1927 - 2018), dochter van Marie Brozius, geboren in Moederheil en opgevoed door Arie en Marietje de Ruyter, getrouwd met Henkie Haast en moeder van Arie.

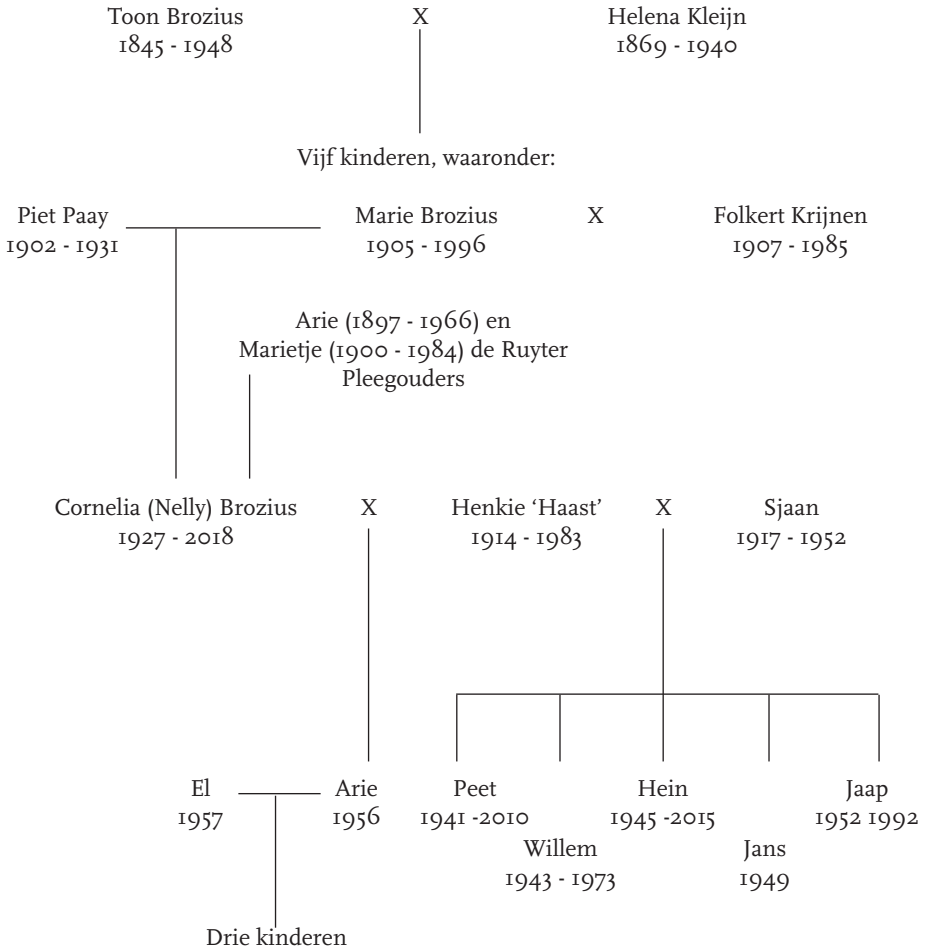
Toon (1845 - 1948) en **Helena (Leentje)** (1869 - 194) **Brozius**, ouders van Marie Brozius.

Arie en Marietje de Ruyter, pleegouders van Nelly.

Henkie Haast (1913 - 1983), weduwnaar van **Sjaan**, later getrouwd met Nelly Brozius. Kreeg vijf kinderen met Sjaan (**Peet** (1941 - 2010), **Willem** (1943 - 1973), **Hein** (1945 - 2015), **Jans** (1949) en **Jaap** (1952 - 1992) en één met Nelly, **Arie** (1956).

Arie Haast (1956), zoon van Henkie Haast en Nelly Brozius.

Vereenvoudigde stamboom



Deel I

1927 - 1956

Het was chaos in het hoofd van Mooie Marie. Al weken lag ze 's nachts wakker. Talloze scenario's spookten door haar hoofd. Allemaal varianten op een passend aanloopje naar drie cruciale woorden. Ook overdag, als ze poetste in het riante huis van de eigenaar van café De Oranjeboom, waar ze soms ook achter de toog werkte, was ze vooral bezig met de vraag hoe het nu verder moest. Hoe ze het nu moest aanpakken en hoe het daarna zou gaan. Hoe haar vader en haar moeder zouden reageren, de rest van de familie, de buurt. En nu was het moment bijna daar. Deze zondagmiddag zou Piet terugkomen van wat hij al met de nodige branie 'een zakenreis' had genoemd, ergens in Frankrijk. Piet had allerlei wilde plannen om in de handel in vis te gaan. Daar zou meer geld mee te verdienen zijn dan met de vangst volgens hem. Hij hoefde dan ook niet meer dagen op zee rond te dobberen, en soms zelfs nog langer, met alle gevaren van dien. Hij had het allemaal zorgvuldig uitgedacht en op een rijtje gezet. Als hij het goed zou aanpakken zou hij niet alleen afhankelijk zijn van de afslag in Durgerdam, maar zijn vis ook kunnen exporteren naar Frankrijk en Duitsland. Nederlandse vissers haalden immers meer binnen dan de Fransen en de Duitsers; die haalden nu ook al veel haring uit Nederland. En met dat enorme Duitse achterland en hun relatief bescheiden vloot was daar altijd meer vraag dan aanbod – terwijl onze Zuiderzeevloot vaak meer binnenhaalde dan er vraag was en dat drukte de prijs. Dat moest anders kunnen, slimmer. En in Frankrijk had de toch al traditionele vloot flink te lijden gehad van de oorlog. Bovendien bestond die Franse vloot nog vooral uit kleine familiebedrijfjes. Wat dat betreft hadden de Hollanders dat met hun moderne haringloggers een stuk efficiënter georganiseerd. Piet zag kansen zat. Vandaar ook zijn reisje naar het land van de stokbroden en de Eiffeltoren. Duitsland bleef voorlopig nog even een tweede optie. Daar rommelde het nog te veel. Het land probeerde op te krabbelen na de verloren oorlog. Dan kun je beter even afwachten. Al dat puzzelen en plannen maken en nu zijn eerste echte afspraak in Frankrijk was allemaal nog 'voorwerk', zo besefte Piet wel. Maar je moet ergens beginnen als je kansen ziet en weet dat

je wat anders wil. Nu sleet hij zijn meeste dagen op zee, voor de haring en de ansjovis. Het was geen verkeerd werk, maar Piet had Marie al vaker gezegd dat hij er toch weinig voor voelde dat tot in lengte van dagen te blijven doen. Wat en hoe hij die handel van hem van de grond wilde krijgen wist Mooie Marie ook niet. Alleen dat hij vandaag van die voor hem zo belangrijke reis terug zou komen.

Marie had thuis gezegd dat ze die zondagmiddag met haar vriendin Neeltje een dagje naar Amsterdam zou gaan. Met de trein. Gewoon een dagje naar de stad en naar het Vondelpark. De protesten en afkeurende vragen waarom dat nou weer nodig was, had ze brutaal lachend weggewoven. Mooie Marie ging haar eigen weg. Het gebrom van haar vader en het wanhopig de handen ten hemel heffen van haar moeder, waarbij die zich weer eens teatraal zou afvragen wat er in hemelsnaam van dat eigenwijze kind van haar terecht zou moeten komen, woof Marie weg op de manier waarop je irritante vliegen verjoeg. En dat waren haar ouders inmiddels al wel van haar gewend.

Al vanaf het midden van haar tienerjaren wist Marie dat ze mooi en aantrekkelijk was. En dankzij al die mannen die hun ogen maar niet van haar af konden houden, was - nadat ze het eerste ongemak door al dat gestaar had overwonnen - haar zelfvertrouwen alleen maar gegroeid en zag ze het sloven, klagen en bidden van haar ouders als bespottelijk gedrag. Zij zou het anders doen. Ze wilde leven, genieten van het leven. Marie's zelfverzekerde en vaak recalcitrante houding zorgde al langer voor spanningen in huis, maar nu ze zelf ineens heel onzeker was over hoe het verder moest, kwam haar reputatie dat ze overal lak aan had en haar eigen gang ging haar wel goed uit. Zo kon ze tegen alle bezwaren in toch met Neeltje naar Amsterdam, zonder te laten merken dat ze eigenlijk niet goed wist waar ze het nu zoeken moest. En Neeltje was al niet veel anders dan Marie. De twee waren 'dikke mik', zoals dat wel werd genoemd. En zowel Marie's ouders als die van Neeltje wisten dondersgoed dat die meiden toch met geen stok waren tegen te houden. Als die eenmaal iets in hun kop hadden gehaald, zat het niet in hun kont.

Marie had Neeltje ruim een week voor hun 'uitje' naar Amsterdam in vertrouwen genomen. Ze wist niet alleen dat haar geheim bij haar veilig was, maar ook dat Neeltje vrijwel zeker meteen spontaan zou aanbieden om met haar mee naar Amsterdam te gaan. En met dit 'spontane uitstapje in het voorjaar' hadden ze ook gezien hun reputatie een geloofwaardig verhaal. Want Marie mocht op geen enkele manier ook maar de minste argwaan wekken, niets aan het toeval overlaten. Als ze zou zeggen dat ze alleen naar Amsterdam zou gaan, zou vooral haar vader dat stante pede verbieden en maakte ze geen schijn van kans. En ze kon ook niet zeggen dat ze Piet wilde ophalen, want haar vader en moeder wisten nog steeds helemaal niks van haar kennis met Piet. Die had ze nog nooit voorgesteld. Door samen met Neeltje te gaan zou ze uiteindelijk nog wel de steun van moeder weten te krijgen en kon vader eigenlijk niet anders meer dan mopperend door de bocht gaan. Hij mocht dan wel het 'hoofd van het gezin' zijn, als het er op aankwam waren het toch altijd de moeders die bepaalden wat er zou gebeuren. Neeltje moest wel ècht meegaan. Want als ze dit slechts als smoes zou gebruiken en toch alleen op de trein zou stappen, was dat een veel te groot risico. Als ook maar iemand Neeltje die zondagmiddag in Hoorn zou zien, zouden ze allebei een probleem hebben. Want wat was er dan aan de hand? Waarom die smoes? Wat moest Marie dan in Amsterdam? Was ze eigenlijk wel in Amsterdam geweest? Of misschien wel heel ergens anders? En waar dan? En waarom en met wie dan? En wat wist Neeltje daar dan wel of niet van? Ook zo'n in dat geval onvermijdelijk kruisverhoor was al honderden keren in al haar overpeinzingen de revue gepasseerd. Gelukkig steunde Neeltje haar door dik en dun en konden ze allebei goed toneelspelen. En Neeltje vond het eigenlijk ook wel spannend allemaal. Dus natuurlijk zou ze haar helpen. Andersom zou Marie dat toch ook doen?

Tegen elf uur kwamen Marie en Neeltje aan in Amsterdam. Toen ze het imposante op bijna 9000 palen gebouwde station uitliepen sloeg de drukte hen bijkans in het gezicht. Een muur van geluid, waar met grote regelmaat het geklingel van de elektrische

trams bovenuit klonk. De hoeden en de petten, de handkarren en de fietsen, alles en iedereen liep kriskras door elkaar, auto's toeterden en duiven vlogen op om een paar meter verder weer neer te strijken op zoek naar kruimels en pitten. En dan al die geuren ... Van vers gebrande koffie en uitlaatgassen van al die auto's, tot vleugjes parfum afkomstig van opgedirkte dames die op weg leken naar wie weet waar. Aan de overkant lag het imposante Victoriahotel, minstens vier keer zo hoog als de twee zeventiende-eeuwse huisjes die het omsloot.

De vriendinnen doken opgewonden in het grootstedelijke ge-roezemoes, keken hun ogen uit naar de niet aflatende stroom auto's die voorbij reden en slenterden, nog overdonderd door al die drukte, via het Damrak richting het Paleis op de Dam en de twee jaar geleden geopende verdiepte tuin, waar hun aandacht werd getrokken door een orgelman met een aangekleed aapje dat voor wat extra inkomsten moest zorgen. Er werd heel wat gewezen naar het doenige beestje in zijn knalrode met goudband afgestikte jasje. Heel even leken alle zorgen en zenuwen naar de achtergrond gedrongen. Ze genoten van de zo vroeg in het voorjaar al uitbundig schijnende zon, dronken een kop koffie in een koffiehuis op het Leidseplein en liepen daarna door naar het Vondelpark, waar alles langzaam maar zeker in bloei kwam.

"Ruik je dat? Voorjaar. Het ruikt naar voorjaar." Wat dat was, die onmiskenbare geur, dat wist Marie ook niet, maar onmiskenbaar was het. Je zag het ook in de ogen van de mensen, die eerste mooie voorjaarsdagen. Dan liep de hele wereld met een lach op zijn gezicht rond. Over het echte doel van hun reis zwegen ze. Dat was te spannend. Ze babbelden maar wat over koetjes en kalfjes, zoals dat heette; hadden het over Jean-Louis Pisuïsse en het populaire '*Mensch durf te leven*'. Het vaste orkestje dat op zaterdagavond altijd in het café aan de haven speelde, sloot er standaard zijn serie dansnummers mee af. Dan wist iedereen dat het klaar was voor die avond. Marie kende hele stukken van het nummer uit haar hoofd.